

Många frågetecken kring SIA

AV BERNT KARLSLAND

Erfarenheter visar att lagarbete och undervisning i flexibla elevgrupperingar trots viss arbetsfördelning är förenade med ett avsevärt merarbete för läraren, skriver adjunkt BERNT KARLSLAND i detta inlägg om SIA:s planer. En omfördelning av resurser efter utredningens planer kan också medföra otrygghet för personalen både då det gäller anställningen och förläggningen av tjänsten.

□ □ SIA-debatten har främst kretsat kring tre förslag från utredningen:

● Ett ändrat skoldagsbegrepp enligt vilket skolan skulle ta hela ansvaret för eleverna mellan vissa klockslag och under denna tid sysselsätta dem med vanlig undervisning, läxhjälp, studiestöd, fritidsaktiviteter etc.

● En förändrad inre organisation som innebär att klass- och enlärsystemet ersätts av en ny metod att gruppera elever och lärare:

a) arbetsenheter bestående av två eller tre klasser

b) arbetslag innehållande förutom lärare inom något ämne eller ämnesområde även kurator, skolpsykolog, skolsköterska, fritidspedagog etc.

● En friare resursanvändning varigenom skolan mera liberalt än tidigare skulle få utnyttja alla personresurser utöver elevtimmar, dvs tid för special- och stödundervisning, resurstimmar etc.

Förslagen är som synes ytterst genomgripande och skulle om de realiserades generellt och konsekvent medföra ett radikalt förändrat arbetsläge för samtliga personer som är knutna till skolan. Men förhållandena i skolan kan påverkas avsevärt även vid en mjuk tillämpning av propäerna från SIA. Det beror på vilka varianter som väljs och hur beslutsordningen utformas.

Inom utredningen tycks man ha stannat för en skoldag med obligatorisk elevnärvaro endast i samband med den normala undervisningen, medan övriga aktiviteter blir ett erbjudande från skolans sida. Den frivilliga linjen eliminerar dock inte alla problem som är förenade med det nya skoldagsbegreppet. I en tidigare artikel (SV 27/28) har behovet av personell och materiell förstärkning belysts. Elevernas och lärarnas arbetschema kan också påverkas. Väljs tex modellen med varvning av undervisning och fritid — vilken tycks ha vissa företrädare i utredningen — förlängs skoldagen och lärarnas tjänstgöring utsätts för risken av en svår splittring och en ökning av spiltiden. Ur skolpersonalens synvinkel kan givetvis inte sådana konsekvenser av den nya skoldagen accepteras. Undervisningens behov måste tidsmässigt prioriteras och övriga aktiviteter falla in vid tidpunkter då eleverna med nuvarande schema har raster, håltimmar eller fritid av annat slag. Men hur skall valet av skoldagsalternativ ske och hur skall undervisningens och lärarpersonalens intressen garanteras i det sammanhanget? Det är viktiga frågor som berör alla skolor och personer som är verksamma där.

debatten

Det gäller också frågan om den inre organisationen. Det finns mycket som talar för det av SIA förordade systemet med arbetslag och arbetsenheter. Det gemensamma arbetet bland lärare och elever kan på många skolor leda till bättre och lugnare arbetsförhållanden och vara ett stöd för såväl elever som lärare med problem i skolan. Lagarbetet kan också varieras och äga rum — såsom utredningen uttrycker det — på olika ambitionsnivåer från begränsad gemensam planering till samarbete under hela undervisningsprocessen. Arbetsenheten kan också grupperas på ett mer eller mindre flexibelt sätt. Försöket på Hermodsdalsskolan i Malmö visar på en ganska

fast organisation med mindre avdelningar.

Men det är inte säkert att anordningar av den rekommenderade modellen för till den bättre och lämpligare arbetsmiljö som utredningen främst vill garantera elever med skolsvårigheter.

På många skolor — kanske de flesta — fungerar den nuvarande ordningen med en lärare som själv svarar för planering och undervisning i en eller ett par klasser på ett tillfredsställande sätt. Där finns inget gehör för en övergång till SIA-modellen. Erfarenheter tyder också på att lagarbete och undervisning i flexibla elevgrupperingar trots viss arbetsfördelning är förenade

med ett avsevärt merarbete för lärarna.

På vilka kriterier och under vilka former skall valet av organisation äga rum? Hur skall den i läroplanen garanterade pedagogiska friheten för den enskilde läraren garanteras? Det är väsentliga problem som angår alla lärare i skolan.

Av de tre huvudförslagen från SIA betyder idén om friare resursanvändning mest då det gäller lärarnas anställningstrygghet. Ett friare utnyttjande av skolans tidsresurser innebär nämligen ingenting annat än en friare användning av främst de lärare som arbetar i skolan. Systemet får konsekvenser främst för speciallärarna men även för lärarna i orienteringsämnen och svenska där de flesta resurstimmar finns. Olika alternativ och kombinationer står till buds. En från kommunalcentralt håll riktad fördelning av en del resurser kan på de enskilda skolorna kombineras med en fri användning av hela eller del av den sk förstärkningsresursen (=resurser utöver elevveckotimmar) eller en vidgad resursanvändning, varvid delar av resursen används för anställning av särskild elevvårdspersonal, fritidspedagoger etc.

För skolor, stadier, elevgrupper och ämnen som får del av förstärkningen innebär givetvis denna en värdefull tillgång, men för de andra medför systemet en motsvarande reduktion. En omfördelning av resurser leder osviktigt till försämringar på de områden som måste avstå. Den sker också till priset av ökad otrygghet för personalen både då det gäller anställningen och förläggningen av tjänsten. Få skolor upplever något överflöd av resurser med nuvarande elevtal i klasserna och inga lärare finner något värde i att bollas som lätt flyttbara resursobjekt i skolan eller kommunen. Valet av form för användning av resursen är därför betydelsefullt för lärarna. Var fattas det avgörande beslutet om en friare resursanvändning, vem skall bestämma om fördelningen på den enskilda skolan och hur skall lärarnas anställningstrygghet och medinflytande i beslutsprocessen garanteras?

Aspekterna på SIA-förslagen är många och fler finns. SIA vill inte tvinga någon att tillämpa dess principer, endast underlätta och främja en utveckling i riktning mot de förordade modellerna. För att uppnå målet vill man lätta på de bestämmelser som fn reglerar skolans verksamhet, utbilda skolledarna bättre, reformera lärarutbildningen, bygga skolor som är anpassade till de nya förslagen, förändra avtalen angående lärarnas arbetstid etc. Återstår därefter några möjligheter för de vanliga lärarna att träffa ett reellt val sedan alla förberedelser på centralt plan vidtagits för den nya ordningen och dessutom skolstyrelser, skolledare och lärarutbildare bestruktits med den lämpliga politiken? Det är en fråga som man oroligt ställer sig i vetskap om att den försöksverksamhet som SIA hittills bedrivit för att pröva sina idéer endast berört mindre delar av förslagen och dessutom pågått under en mycket begränsad period.